

Rootsi kärbse osatähtsus rukkikülvi mitteteostamises 1935. a.

*Die Verzögerung und teilweises Ausbleiben der Roggenaussaat
im Zusammenhange mit der Fritfliegengefahr.*

K. Zolk

Rootsi kärbse osatähtsus rukkikülvi mitteteostamises 1935. a.

*Die Verzögerung und teilweises Ausbleiben der Roggenaussaat
im Zusammenhange mit der Fritfliegengefahr.*

K. Zolk

18
39297

Äratrükk kuukirjast „Agronomia“ nr. 3 — 1936. a.

Sonderbruck aus der Monatschrift „Agronomia“ Nr. 3 — 1936

T a r t u 1936

2.

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
39782

Rootsi kärbse osatähtsus rukkikülvi mitteteostamises 1935. a.

K. Zolk.

Ülikooli Entomologia-katsejaama juhataja.

1935. a. sügis on teinud palju muret põllupidajatele. Kui hakata otsima põhjusi, mis nii või teisiti häirisid põllutööde normaalset käiku, siis pole selleks tarvis minna kuigi kaugemale, sest kõigile on väga hästi teada k. a. erakorraline ilmastu päämiselt aga augusti- ja septembrikuudel. Kasustades Ülikooli Meteorologia Observaatoriumi andmeid, näeme, et augustikuul on peaaegu kogu Eestis tulnud vihma palju rohkem kui tavaliselt (25 a. keskmine). Eriti paistavad sellest küljest silma Ida- ja Lõuna-Virumaa, Ida-Harjumaa, Kesk-Läänemaa, Lõuna- ja Kirde-Pärnumaa, kohati Järva-, Loode-Viljandi ning Põhja-Tartumaa. Kõigis neis kohtades on 25 a. keskmisest umbes 2 korda rohkem sademeid olnud. Ainult Tartumaa lõuna-osas, Kagu-Valgemaal, Loode- ja Kagu-Võrumaal ning kogu Petserimaal on augustikuu sademete hulk enam-vähem võrdne 25 a. keskmisele. Veelgi halvemaks muutusid ilmad septembrikuul, mis meil augustikuust harilikult palju sademetevaesem. Eriti sademeterohke oli septembrikuu teine pool, alates 17. septembrist. Üldiselt võib ütelda, et septembrikuul oli sademeid 25 a. keskmisest umbes 2—3 korda rohkem. Väikese erandi moodustab Lõuna-Hiiumaa ja mereäärne osa Lääne-Saaremaast. Kõige raskemas seisukorras oli esmajoones Pärnumaa, siis Tartu-, Võru- ja Virumaa ning osaliselt ka Viljandi- ja Järvamaa.

Päälle suurte sademete halvendas seisukorda ka võrdlemisi madal temperatuur suvel, mis takistas põldtaimede valmimist niivõrd, et kõikide viljade — ristiku, lina jt. — koristamine langes augustikuulõ. Kuid sedagi segasid sagedased sademed ja kihutasid hädavajalikud tööd veelgi hilisema aja pääle — augustikuu lõpule. Oli saabunud taliviljade alla võetava maa korduskünd, kuid vilja oli ikkagi veel põldudel. Augustikuu lõpul, pärast pikemaid sademeid, paistis ometi päike ja ilmad muutusid kuivaks. Kõik ruttasid suviviljade koristamisega, heinatöö lõpetamisega, lina kitkumisega jne. Tahes või tahtmata tuli korduskünd edasi lükata septembrikuule, mis saigi saatuslikuks, sest septembrikuu rohked sademed ei võimaldanud madalamatel kohtadel teostada korduskündi. Kuivade ilmade kestus augustikuu lõpul aga oli tüürike — vaevalt 4—5 päeva. Missugune oli seisukord kohtadel, seda näitavad katsejaama poolt korraldatud ankeedis antud vastused. Nõnda oli Virumaa augustikuu lõpul kibe heinakoristamine (Undla v.); oodati ristikukoristamist, et siis künda ja külvata ristikukesale (Vao v., Jõhvi v.); uudismaad olid vee all augustikuust alates (Püssi v.); oodati kartulivõtmist, sest talivilja külvatakse kartuli ase-

mele (Sõmeru v.); oodati uudserukist — loodeti seemet saada (Undla v.); paljud jäid lihtsalt ootama kuiva ilma, et maa taheneks (Palmse, Tudulinna) jne. Järva- maa kaebab, et hilines rukkilõikus ja heinatöö (Mäo v.). Valgamaa: kellel korduskünd jäi tööjõu puudusel septembrikuusse, see enne septembrikuu lõppu ei saanud märja maa tõttu külvata (Keeni v.); vilja ja heina kokkupanek takistasid maa ettevalmistamist taliviljade külviks (Hummuli v.); vihm ei lasknud ühtegi tööd õigel ajal ära teha (Leebiku v.); ei saanud kartulit varem võtta ja maad rukkikülviks vabastada (Kaagjärve v.); tuli lina kitkuda, mis kippus mädanema (Helme v.); enne tuli kaer ning lina koristada ja nende asemele rukis külvata (Sooru v.). Pärnumaalt, kus tingimused kõige raskemad olid, kirjutatakse: oodati uudet seemet ja sellepärast ei rutatud maa ettevalmistamisega (Vana-Vändra v.); maa oli viki (haljaskesa) all, mida ei saadud õigeaks ajaks koristada (Sauga v., Imavere v. jt.); tarvitusel on heinakesa ja vihm takistas heina koristamist (Audru v.); 17. septembril algas raske vihm ja tegi maa pehmeks (Tahkuranna v.); mitte kahjurid ei takistanud maa ettevalmistamist ega soodustanud külvi mitteteostamist, vaid tööde hilinemine — kuhjumine (Tõstamaa v.); augustikuul tehtud külvid on vee all ja oras on kollaseks läinud (Suigu v.). Ka Viljandimaal on augustikuu külv vee alla jäänud (Loodi v.). Tartumaa põllupidajad teatavad: kesa oli kartuli, herne, lina või viki all ja sellepärast ei saadud maad õigeaks ajaks kätte (Avinurme v.); kordusküнди takistasid alalised vihmad (Laius-Tähkvere v.); mõnel oli hilinemise põhjuseks lihtne hooletus, päämiselt aga ajapuudus, sest teised tööd kippusid päale — keegi ei teadnud vihma ette aimata (Kastre-Võnnu v.); õigel külviajal oli kibe suvivilja koristamine (Hellenurme v.); taheti külvata kaerapõllule, mida aga ei saanud kätte (Laius-Tähkvere v.). Samad hädad on ka Võrumaal: suvivilja kasvas pääl ja sellepärast ei saanud maad kätte (Toolamaa v.); maa ettevalmistamine ja rukkikülv hilines seetõttu, et kesale oli tehtud lina, kaer või vikikaer (Toolamaa v., Veriora v.); kibe heinategemine takistas maa ettevalmistamist (Vastseliina v.). Kuivõrd suure ulatuse võttis maa ettevalmistamise hilinemine ühes või teises maakonnas, seda näitab tab. nr. 1. Ühtlasi näeme siit ka neid põhjusi, mis takistasid maa ettevalmistamist. Suurema põhjusena esineb kõikides maakondades „liigsed sademed“ ja sellele järgneb „tööde kuhjumine“. Ainult väikese % moodustab rootsi kärbes, kuid alati tihedas seoses liigsete sademetega. Ei ole ühtegi teadet, kus oleksid põllupidajad süüdistanud ainult „rootsi kärbse jutte“. Enamikus mainitakse seda muude hulgas, kuid juba sellegi pärast eraldati need põhjused eraldi lahtrisse. „Rootsi kärbse kartusest“ on täiesti vabad Saare-, Viljandi-, Tartu- ja Petserimaa põllupidajad, kuid sellele vaatamata on sääl hilinemise teateid kuni 88,8% (Tartu). Kõige rohkem võime uskuda, et Petserimaale ei ulatanud kindlasti „rootsi kärbse jutud“. Ometi näeme säälgi maa ettevalmistamise suurt hilinemist, kuigi augustikuu sademete hulk ei ületanud 25 a. keskmist. Paistab, et just sääl, kus sademed või tööde kuhjumine on kõige rohkem takistanud maa ettevalmistamist, on ka „rootsi kärbse juttudel“ suurim mõju olnud. Neist näiteist peaks jatkuma, et jõuda selgusele selle olukorra üle, mis valitses augustikuu teisel poolel ja mis ei võimaldanud teha ettevalmistusi rukki õigeaegseks külviks. Kuna aga ilma maa ettevalmistuseta pole võimalik külvata, siis on arusaadav, et külv hilines ja raskematel juhtudel jäi isegi teostamata.

Vaevalt leidub mõni põllupidaja, kes k. a. sügise ilmastikku julgeb normaalseks pidada. Vaevalt leidub ka sääraseid põllupidajaid, kellele põllutööd pole takistanud harukordsed sademed k. a. augusti- ja septembrikuudel. Et selletõttu paljudel jäi talirukis tegemata, on väljaspool igasugust kahtlust. Kahjuks aga on rukkikülvi mitteteostamise põhjusena avalikkuses ette toodud päämiselt ainult „rootsi kärbse kartust“. Seepärast ei tohiks olla huvitusetu andmed, mis on saadud põllupidajailt enes-

Tab. 1. Põhjused, mis takistasid maa ettevalmistamist rukkikülviks.

Maakond	% teateid, milles mainitakse maa ettevalmistamise hilinemist			Kokku
	Liigsete sademete tõttu	Tööde kuhjumise tõttu	Rootsi kärpse kartusel ja liigs. sadem. tõttu	
Viru . . .	56,9	19,6	5,9	82,4
Järva . . .	58,3	8,3	8,3	75,0
Harju . . .	24,0	16,0	10,0	50,0
Lääne . . .	53,0	14,8	8,9	76,8
Saare . . .	27,3	18,2	0,0	45,5
Pärnu . . .	52,4	14,3	14,3	81,0
Viljandi . . .	36,7	36,6	0,0	73,3
Tartu . . .	56,8	32,0	0,0	88,8
Valga . . .	20,0	46,7	13,3	80,0
Võru . . .	69,8	23,2	2,3	95,3
Petseri . . .	33,3	22,3	0,0	55,6

Tab. 2. Talirukki külvipindala vähenemine ja rootsi kärpse kahjustus.

Maakond	Valdade arv	Teadete arv	Seemendamata jäänud külvipindala %		Kokku	Rootsi kärpse kahjustuse kesk. % enneaegs. külvides
			Liigsete sademete tõttu	Rootsi kärpse kartusel ja liigs. sadem. tõttu		
Viru . . .	26	55	13,4	0,3	13,7	13,9
Järva . . .	13	25	10,3	1,5	11,8	24,2
Harju . . .	25	55	1,9	0,1	2,0	31,5
Lääne . . .	24	46	7,7	2,9	10,6	41,2
Saare . . .	8	10	5,4	0,0	5,4	37,6
Pärnu . . .	15	25	18,4	10,0	28,4	20,3
Viljandi . . .	18	38	12,0	1,1	13,1	23,7
Tartu . . .	29	49	15,7	1,7	17,4	43,4
Valga . . .	7	18	3,8	1,0	4,8	7,1
Võru . . .	25	51	14,7	1,3	16,0	11,6
Petseri . . .	7	11	12,2	0,0	12,2	12,5

telt vastava küsimuslehe kaudu. Kuigi neid arvusid ei saa võtta absoluutsetena, pakuvad nad siiski teatavat võimalust võrdluseks, mida õieti on tahetudki kätte saada. Tab. nr. 2 näeme, et seemendamata jäänud talirukki külvipindala % on kõige suurem Pärnumaal — 28,4%, mis ka täiesti arusaadav, kui arvestada raskete sademetega augusti- ja septembrikuudel. Pääle selle teame, et Pärnumaa põllud on raskepõhjalised, mis kannatavad sageli liigvee all. Samas aga leiame, et just Pärnumaa põllupidajad on suure % teostamata külvidest veeretanud „rootsi kärpse kartusele“. Kõikides teistes maakondades on „rootsi kärpse kartus“ niivõrd väike olnud, et puudub peaaegu igasugune mõju külvi mitteteostamisele. „Rootsi kärpse kartusest“ on täiesti vabad Petseri- ja Saaremaa, kuid vaatamata sellele on sääl küllalt põlde jäänud seemendamata (12,2% ja 5,4%). Tähtsusetu osa on rootsi kärpsel ka Viru- ja Harjumaal (0,3% ja 0,1%). Eriti aga viimases, kus ka sademeterohkus ja tööde kuhjumine pole takistanud rukkikülvi teostamist nii suuresti nagu teistes maakondades. Sellest paistab, nagu oleks viimastes tahetud, vähemalt osaliseltki, ebaõnnestumise põhjusi veeretada ühele asjaosalisele, kelle kohta andsid mõned ajalehed otsused ette. Kuigi siin on kahtlemata tegemist arusaamatusega, võtame saadud andmed siiski nõnda, nagu nad meile teatavaks tehtud. Eksiarvamiste vältimiseks aga olgu tähendatud, et ainult rootsi kärpse pärast pole ükski rukkikülvi jäänud tegemata, sest kõik vastused märgivad rootsi kärpsega koos ka liigseid sademeid, nagu seda nägime ka maa ettevalmistamisegi juures. Seetõttu on rootsi kärpse tegelik osatähtsus palju väiksem, kui tabelis antud.

Küsimuslehe kaudu põllupidajailt saadud rukkiorast analüüsidest selgus, et rootsi kärpse vigastatud taimede keskmine % on neis külvides, mis tehtud enne taimekaitseteateis soovitatud külviaega, palju suurem, kui hilisemate külvide juures. (vt. „Agrooomia“ 1935 nr. 12). Nõnda näeme (tab. 2), et Tartu- ja Läänemaal tõuseb see varema külvi juures üle 40%, Saare- ja Harjumaal üle 30% ning Järva-, Pärnu- ja Viljandimaal üle 20%. Võime julgesti oletada, et ka need hilisemast külvist orasepõllud, mis praegu täiesti või peaaegu terved, oleksid enneaegse külvi korral andnud samasuure kahjustuse %. Ühes sellega oleksid nad mõjutanud tulevast saaki samuti, nagu külvipindala väheneminegi. Võrreldes rootsi kärpse kahjustuse keskmist protsenti ühes või teises maakonnas ja rootsi kärpse kartusel seemendamata jäänud külvi-

pindala % näeme, et esimene katab teist mitme- ja isegi mitmekümnekordselt. Seega on rootsi kärbes temaga seoses olevad kahjud kõige puhtamal kujul tasunud. Veelgi rohkem, ta katab mitmekordselt isegi k. a. külvipindala üldise vähenemise. Seega on taimekaitseteated toonud meie rahvamajandusele suure kasu, aidates ühtlasi tõkestada ka kahjuri levimist.

Zusammenfassung.

Die Verzögerung und teilweises Ausbleiben der Roggenaussaat im Zusammenhange mit der Fritfliegengefahr.

von K. Zolk.

In Estland war der Sommer und der Herbst d. J. 1935. ausserordentlich niederschlagreich. Im August und im September überstieg die Menge der Niederschläge stellenweise das 2- bis 3-fache des Durchschnittes für 25 Jahre. Die Witterungsverhältnisse hinderten das rechtzeitige Reifen der Feldfrüchte und die Erntearbeiten. Die 4—5 trockenen Tage Ende August reichten nicht aus, um die notwendigen Arbeiten zu beenden. Die Saatfurche musste aufgeschoben werden. Durch Fragebogen von Landwirten erhaltene Daten zei-

gen, dass die Verzögerung der Saatfurche in den meisten Fällen durch übermässige Niederschläge und durch Häufung der Arbeiten bedingt war (Tab. 1). Seltener wird neben Niederschlägen die Tatsache erwähnt, dass die Versuchsstation wegen Fritfliegengefahr spätere Roggenaussaat empfohlen hatte. Vergleicht man die Zahlen in Tab. 2, so sieht man, dass d. Prozentsatz befallener Pflanzen bei vor der von der Versuchsstation empfohlenen Saatzeit bestellten Roggenisaaten mehr als 10 mal höher ist, als der Prozentsatz der Verringerung der Anbaufläche des Roggens wegen Fritfliegengefahr, und sogar die gesamte Verringerung der Anbaufläche des Roggens deckt.

B-1778

39 782